

Núm. 64

Tomo 6.º

nóſ

CATILLAS

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Administrador
ANXEL CASAL

DIRECCIÓN E REDACCIÓN:

Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

Real, 36 1.º—A CRUÑA

ABONAMENTO

<i>Doce números, na Península</i>	6'00 pesetas.
<i>Fora da Península</i>	8'00 "
<i>Número solto</i>	0'70 "

NOTA

Este boletín non publicará máis orixinais qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidas, a non ser das que por non iren rubradas, enténdense que son da Redacción.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

Romances mariñeiros de calima rianxeira, por ARTURO NÚGUEROL.
O Asilo azul (conto), por A. VILLAR PONTE.
As insculturas do Coto do Corno, por FLORENTINO L. CUEVILLAS.
Do século XIX — Un Latrofacioso, por R. OTERO PEDRAYO.
As industrias líricas da Guardia — Novas estazóns, por MANUEL F. COSTAS.
Arquivo Filolóxico i-Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos, as verbas, POL-A REDACCIÓN.

Reloxería ZENITH

MAQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS

M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco

Abogado

Sanlo Domingo, 47-2.º

Ourense

EMINENTE CREAÇÃO CIENTÍFICA

Milheiros de certificados irrefutabres de Xueces, Fiscaes, Xefes do Exército, Inxenheiros, Cregos, etc., etc.

Enfermos
PRODI **¡ollos!** **dos ollos**
GALUZ

ENFERMEDADES INTERNAS I-EXTERNAS

PÁRPADOS

Marca rexistrada según as leis

Prepado pol-o Doctor X. Martínez Menéndez

Condecorado coa Cruz do Mérito Militar por servicios profesionaes.

Especifico único en todo o mundo; que cura radicalmente as enfermidades dos ollos, por graves e crónicas que sexan, con rapidez asombrosa, evitando operacións quirúrxicas que con tanto fundamento atemorizan os enfermos. Desaparición dos dolores e molestias coa súa primeira aplicación. Eminentemente eficaz nas oftalmías graves e por excelencia as granulosas (granulazóns purulenta e blenorrea, queratitis, ulcerazóns da córnea; rixas, etc.) As oftalmías orixinarias de enfermidades venéreas cúraas axiña. Maravilloso nas infeccións postoperatorias. Fai desaparecer as cataratas en período de formación. Destrua microbios, cicatriza, desinfecta e cura para sempre. Non mais remedios arsenicales, mercuriales, nitrato de prata, azul metileno e outros tan temibles usados nas clínicas. As vistas débiles e cansas adquiren prodixiosa potencia visual. ¡Non mais brétemas! ¡Sempre vista moi crara! ¡Non fracasa endexamais! O 99 por 100 dos enfermos dos ollos cúranse antes de rematar o primeiro frascoño do específico.

Cura sin quemar PRODICALUZ Cura sin irritar

PRODICALUZ eclipsa para sempre o tratamento pol-os colirios conocidos deica hoxe en todol-os gabinetes oculísticos; colirios que na maior parte dos casos non fan máis que empeoraren o mal, irritando órgano tan importante como a mucosa conxuntival. Fai desaparecer o nitrato de prata, causa de verdadeiro terror dos enfermos e de moitas cegueiras. Aplíquese nos recién nados sin temor algún.

PRODICALUZ cura o glaucoma

PRODICALUZ é completamente inofensivo, e produce xurdios resultados sin causal-a menor molestia os enfermos. Detén a miopia progresiva. ¡Enfermos dos ollos! Estad seguros que curaredes en brevísimo tempo usando o portentoso específico PRODICALUZ (Eisixide a firma e marca no precinto da cuberta).—Prezo do frascoño: 40 pesetas.

Dirección xeneral: Sucesor de E. Cuadrado, M. Martínez Cuadrado.-S. Buenaventura, 7, Madrid

ENVÍOS A TODAL-AS PARTES :- PAGOS POR XIRO POSTAL

¡Eisito infalibre! Sin cocaína, atropina nin ningunhas outras substancias peligrosas como se pode comprobar sometendoo a un minucioso análisis cualitativo

¡ÚNICO NO ORBE!

M. MARTÍNEZ CUADRADO, Sucesores de E. Cuadrado. - San Buenaventura, 7, Madrid

Use o novo cristal PUNTAL, fabricación de Zeis,
e escrusiva da

CASA DE LOS LENTES

Plaza Mayor, 18.

OURENSE.

Drogueria e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a Luís Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros **RAFIUM**

De mais dura qu'os de pruma e limpan
millor. Véndese en todol-os estableci-
mentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Lea vostede

Os Camiños da Vida

por R. Otero Pedrayo.

BODEGAS GALLEGAS, PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE

LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 - Ourense

SANATORIO QUIRURGICO DE SAN LORENZO

SANTIAGO DE GALICIA

DE LOS PROFESORES

D. Fernando Alsina

CIRUJANO

y

D. Antonio M. de la Riva

GINECÓLOGO

Establecemento dotado de todol-os elementos que exixen
a terapéutica e a hixiene modernas, situado nas aforas
da poboazón, moi cerca do paseo da Ferradura

Teléfono número 195

Pra detalles, calquera dos Directores ou o Médico interno

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XI

Ourense 15 de Abril do 1929

Núm. 64

Romances Mariñeiros da Calima Rianxeira

MAÑAN

*Ó ollecer o día
Luce fermoso o luceiro
Com-on foguete botado
Por NOSO SEÑOR DO CEO.
Sona o corno n-a Ribeira
Pregoando peixe no puerto
E pol-o lombo das ondas
Veñen esbarand'os xeitos,
Con outas foulas de prata
E ronsels de terçopelo
E velas ben encascadas
E dous riciños de vento
Y-ó timón un mozo novo
Pr'o que o mar non ten sacrelos;
Ús traen unha pichada
Y-outros, non sei que milleiros,
De sardiñas e fanecas
E lorchas e mais xurelos.*

MEDIODÍA

*Por enriba da Barbanza
Cruza o aire un papaventos,
Puxante e metendo estrondo
Com-on cabalo do demo,
Y-o Sol que pol-a mañán,
Saleu da festa moi cedo,
Para o seu carro de trunfo
Cima da costa do Ceo,*

*Leva xa os cabalos cansos
E quérilles dar un bafexo;
Treparon moito camiño
Envoltos n-o curuxeiro.*

SOLPÓR

*O Solpór, de xionllos, reza
Sobr-as gradas do cruceiro
Y-é o rezo d'amargura
Que l'endulza o pasamento,
Mentr'al-as sombras da noite
Camiñan mui de lixeiro.*

NOITE

*Canta a moza pol-a rúa
E n-a praza o mariñeiro,
Faino il pr-afogala pena
Y-ela pra matal-o medo,
Pois si hai mozas bonitas
Das que non queren dar creto,
Tamén n-a escuridade hai,
Meigas, provisos e demos,
Que non pescan á luzada,
Pero fano ó axexo,
Seguros do desgoberno
Do tarabelo do peito.*

ARTURO NOGUEROL

Rianxo - Febreiro.

O A S I L O A Z U L

(CONTO)

Para Ramón Otero Pedrayo

○ vello mendigo andaba a pedir pol-os camiños. Tiña unha barba longa e albariña e unhas greñas grises e revoltas desbordantes d'un pucho de farrapos; unhos ollos vagariñosos, unhos párpados vermellos, sin palpebras, e un pescozo sarmentoso rematando un fatelo desforme, cheio de remendos porcos e inmundos, cuio extremo inferior eran dúas grandes zocas de onde con grotesca folganza surxían unhas canelas osudas.

¡Cativas foran as derradeiras xornadas! O vello mendigo tiña fame, moita fame... Cubizaba matalo. Abandoando, pois, con gran traballo a soma das árbores apoiado na súa caiada de toxo, pillou pol-a curripa poirenta que vai á aldea. Rastreábanlle os pés no chán con forte choqueteo e os seus farrapos prendíanse nas silveiras, facendo fuxir ós pardaes. Brilaba o sol do melodía no ár azul ateigado de rumores. Era o amplo val, latexante baixo a luminosidade cegadora, com'a un miragre d'ouro e verdura. E os cumios dos montes no limpo e profundo ceio, parecían arelar, sutilizándose, unha sinxela transparencia.

A tosca fasquía do vello mendigo, através dos milleiraes e dos prados, lembraba mesmamente un tanguero d'escurrental-os paxaros. A tempo de camiñar, moitas veces a súa boca sin dentes, con beizos de miñoca, deitaba un salaio ou un bostezo, e a súa man tremelante, terrosa e enrugada com'a casca da noz, pousándose nas greñas grisáceas da frente, termaba de arredar o sol dos ollos vagariñosos para poder fitar o lonxe.

As primeiras casañas da aldea atopábanse xa perto. Branquexaban entr'a follax da ar-

boreda e dos seus tellados rubía lento e solemne, ó ar diáfano, o fume azul en volutas mestas e graciosas. O cheiro vexetal do campo misturábase c'o cheiro a pan quente.

Diante d'unha porta adoviada co'as follas d'unha parra que proietaban inqedas randas de luz e sôma nas paredes e no chan, paróuse o vello mendigo. Os sarmentos retortos e trepadores como cóbregas, eran irmans da man que tendeu homildosa para acompañar esta doente salmodia:

—¡Pol-o amor de Deus, un anaquiño de pan para un probe vello que non pode gañalo!...

Era a súa voz tan debile, manseliña e tremelante, que ninguén chegou a escoitala. E volveu por iso a pregar, esforzándose no prego, e petando ó mesmo tempo co'a caiada de toxo na porta.

—¡Un anaquiño de pan para este probe vello que morre de fame!

Do interior da casa c'o agradábel cheiro a cocina, chegou un ruído de pratos no sobrado. Ó fin, con estrépito, abríuse a vidreira de sobre a parra, e unha moza rexa e coorada, tornando o sol da súa frente co'a man cheia de luz, asomou o busto trunfal para mirar un momento ó que chamaba.

—¡Ai, señor, Diol-o ampare!

O mendigo ergueu os ollos vagariñosos, de párpados vermellos, para pregar de novo n'un salaio triste saído do seu peito xa sin folgos, avalándose de xeito grotesco e chicleando as zocas:

—¡Un anaquiño de pan que non poido mais!

—Diol-o ampare, señor; non se pode dar a

todos —berrou a moza, pechando de súpeto a vidreira ond'o sol puxo un lostregueo forte.

O vello mendigo, como bébedo, saloucante, suando frio, comenzo a se alonxar, sin forzas para falar nin aínda para bostezar. Unhas galiñas que dormitaban na eira cercana esponxando preguizosas o negro prumaxe, iniciaron un xordo cacareo, ó sentiren o choclear das zocas. Un can tumbado con indolencia de gran señor á soma do paleiro e que tiña un óso, limpo e seco, ós seus pés, mirou o vello con desdén, pechando os ollos novamente. O vello seguía en tanto o seu camiño, cara ás casas próximas. Unhos rapaces choutadores e agudos como parades, que quizabes voltaban da escola, coíndoo bébedo a fé, comenzaron a se bulraren d'el e a se riren. Improróu, emporiso, diante d'outra porta, e outra, e outra... ¡Inútilmente! «Deus o ampare irmán, hai moitos a quen socorrere», escoitou en todas. E aínda que taes verbas chegaban ós seus ouvidos, apenas acertou a pensar que Deus podería amparalo si os bós cristianos non'o amparaban.

Totalmente famento e rendido, vendo beilar com'unha chama cegadoira a paisaxe verdecente ateigada de sol ante as meniñas dos seus ollos, tordeando cada vez mais e apoiándose con traballo no pau de toxo e nas sebes do camiño, quixo tentar un derradeiro esforzo. Ouvíanse moi perto risas e parolas esmorecidas pol-o forte balvordo d'unha fervenza. E avanzou, atraguido por elas, cáseque a rastras.

Outos bidueiros e salgueiros c'os vellos troncos apreixados pol-a hedra, enchían de soma o camiño. A través do mesto follax peñeirábanse as brancas paredes d'unha casoupa —derradeira esperanza do mendigo— e escentilavan fúlveas as augas tersas do río nas que a luz solar cabrilleaba cegadora.

O vello ergueu a súa voz, doente e tremelante, n'un supremo esforzo, para domiñalo rouco marmurio da fervenza que cáseque a carón d'el ruxía con estrondo, debullándose en escumas epiléticas e en fortes gargalladas de cristal.

—¡Un anaquiño de pan para o probe velliño que morre de fame!

Á porta da casoupa, que era a casoupa de

un belido muiño aldeán, saíu o muiñeiro, un rapaz hercúleo de groso pescozo escoando pingotas de suor, co'a face redonda e vermella e as roupas do traballo empoeiradas de fariña. Tras el asomáronse en feixe, curidosas, algunhas mozas e vellas.

Ó veren aquel antergo mendigo, porco, dobregado, coberto de farrapos, que s'avalaba grotescamente, coidáronno bébedo, e o muiñeiro, socarrón e verboso, marmulou entr'as gargalladas ceibes das mulleres:

—O demo me leve si ese vello non percisa mais da auga que do pan.

—¡Que non poido co'a fame... que non poido... Non vos riades!— dixo saloucante o mendigo.

Unha das mozas do muiño sintíndose movida a compasión, escramôu con verbas doces:

—Que Diol-o ampare, señor. Hai moitos a quen dare.

E outra moza, garrida e fresca, d'ollos moi churrusqueiros:

—¡Ora o demo! Ese vello ten de sêrvos meigo: Mesmamente parece un sapo.

Estralou súpeto unha gargallada en tódalas gorxas; e o muiñeiro, as vellas e as mozas volveron a se adentraren no muiño.

Ficou só o mendigo: só co'a súa fame, co'a súa miseria e o seu desamparo, sin lle inspirar lástima a ninguén, sin ser creído de nai-de, sin atopar un cirineo no seu amarguren-te e horribel calvario.

Saloucante e aparvado, arrastróuse pol-o cespede mol e vizoso deic'a cercana orela do río. Na limpa corrente da auga manseliña, andaban a se refrexaren tremelantes as frondas verdes, os cumios das lenes montañas que pechaban o hourizonte e un anaco de ceo azul.

Chegou entón a se sentir atraguido por toda aquela moxibilidade cristaiña. Pensou no doce que tería de sel-o acougo no brando seo das augas limpas e frescas, lonxe dos camiños aspros e do sol abafante e cruel. Fallo do agarimo dos homes ¿non podería atopar alí o de Deus que os bós cristianos lle desexaban por todo socorro? Alí, no anaco de ceo azul que espelleaba no río, algo chamábao con amor. E hasta unha arbre lanzal, refrexada na linfa gurgullante, parecía abalar

as suas ponlas como brazos cariñentos abertos para o recibir.

O sapo humán, abandoando a caiada, posto a esbarar, cū en terra, xa sin vountade e paseniño, pol-a donda ribeira, chegou a tocar co'as grandes zocas na auga que se esfrangullou en gurgullas cheias de luz, baixo d'elas. Seus ollos, cáseque cegos, non viron mais que sol e verdura. Siguen esbarando, esbarando... Unha frialdade de vidro rachador tomoulle as pernas, chegándolle logo ó ventre, ó peito. Sintíu de contado un marmullo xordo nos ouvidos e un bico de neve nas meixelas, unha onda fresca avasallante na gorxa, unha pesadez de chumbo xeadado na cabeza, e derradeiramente, unha escuridade mesta cheia de estreliñas azues e un silencio denso e fondo...

Un merlo negro debullou o novelo dos

seus trinos pousado nas ponlas d'unha silveira. Unha limáchega escintilante com'a cebache, rastreando, palpou c'os seus cornifios moles a caiada abandoada. Ningunha outra eseqüia fúnebre tería o probe mendigo.

Entramentras ó son grave da ferverza cantaba o muíñeiro unha cantiga leda e picarreira que coreaban as mozas faladoras e risoñas, como n'un rito pagán. A campana parroquial deitaba pol-o val luminoso e verdecente seus doces sons invitando ós bós cristiáns a rezaren a oración do meiodía. E nos casaes de perto, nos vellos camiños e na lonxana reitoral, moitos beizos bisbesullaban fervorosos: «El pan nuestro de cada día...»

A. VILLAR PONTE

AS INSCULTURAS DO COTO DO CORNO

ANTECEDENTES.—Debemos o coñecemento de istas insculturas ó noso amigo o sabio entomólogo e catedrático do Instituto de Santiago, Dr. Luis Iglesias, que n'unha das suas xeirás centíficas pol-os montes redondelanos tivo a fortuna de descubrirlas e a curiosidade de desenhálas e medilas cuidadosamente.

A ista circustanza verdadeiramente feliz débese tamén que as ditas insculturas non quedaran inéditas pra sempre, xa que a peneda que as contiña foi, según nos participa o Dr. Iglesias esnaquizada recentemente pol-os pedreiros.

Un caso semellante ocorríu hai pouco con algunhas das penedras gravuradas de Mogor e pode ocorrer mañán con outras estazóns do rupestre galego, feitos que nos obrigan a chamar a atenzón das Comisións de Monumentos e demais sociedades arqueolóxicas de Galiza sobre a comenenza de unha aición encamiñada a pôr a coberto, tan intresantes manifestazóns da arte prehistórica, de atentados como o que agora lamentamos.

LOCALIZACIÓN.— Localizábanse istas

insculturas n-un outeiro chamado «O Coto do Corno» veciño a un cume onde se asenta un castro coñecido pol-o «Castro do Coto de Negros», todo elo perto do lugar de Pini, na parroquia de Cedeira e bisbarra de Redondela.

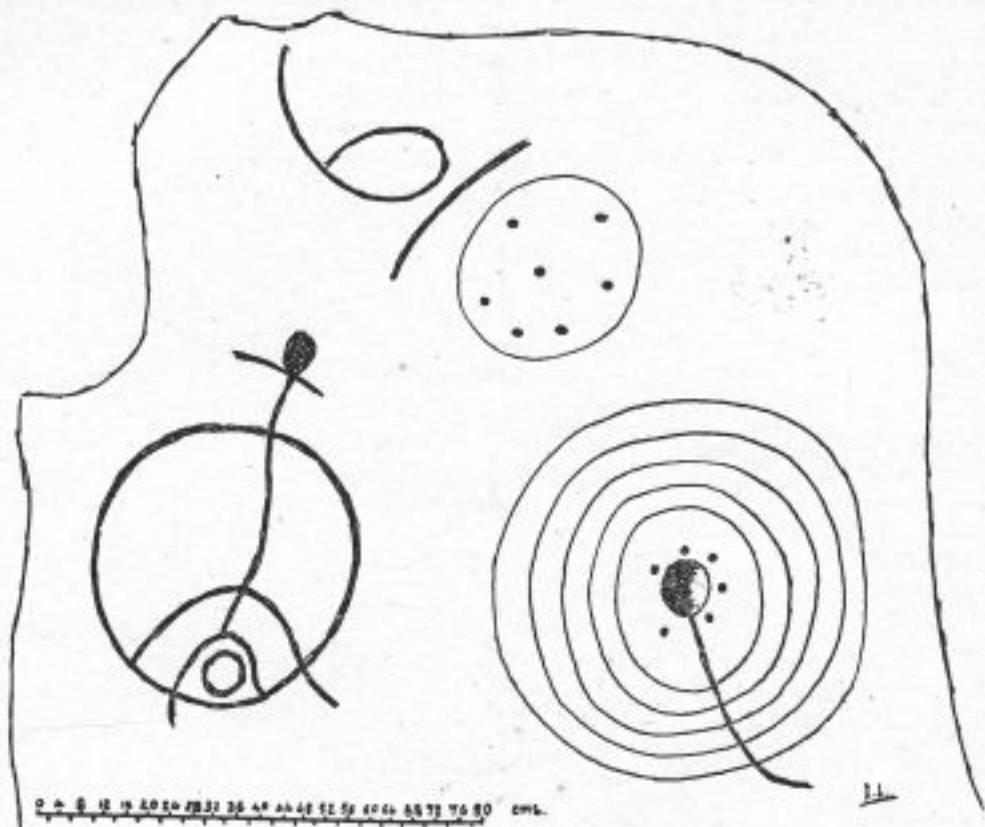
É a rexión das Rías Baixas singularmente rica en manifestazóns rupestres, que teñen aparecido ata de agora, axuntadas en tres grupos principais: un de iles na ría de Arousa cas estazóns dos Ballotes, Meadelo, Cespón, Puza ancha e Axeitos; outra nas imedazóns de Pontevedra con fatos de gravuras na Cacira, Poio, Salcedo, Figueiredo, Combarro e Mogor e que se estende pol-o val do Lerez por Xeve, Tenoiro, Sacos e Campo Lameiro e a terceira perto xa do Miño con estazóns en Oia, Vilasuso e Monte de Santa Trega (1). Xeográficamente, as

(1) Vex., pr'as estazóns que se citan n-ista nota a bibliografía seguinte: Barros Sibelio, *Antigüedades de Galicia*, A Coruña, 1879. J. Cabré, *El arte rupestre en España*, Madrid, 1915; *Arte rupestre gallego-portugués*, Lisbon, 1916. *Los grabados rupestres de la Torre de Hércules (La Coruña)*, Revista de Archivos, Bibli. y Museos, Xunio, 1915. A. Breuil, *Les petroglyphes d'Irlande*, Revue Archeologique, XIII, 1921. Breuil e Macalisp-

insculturas redondelanas de que agora imos ocuparnos, aparecen como unha prolongación meridional do grupo pontevedrés i-estabrecen en certo modo un vencello entre il e as estazóns próximas á foz do Miño.

DESCRIPZÓNS E PARALELISMOS. —

ela. Na parte inferior ollábanse unha curiosísima estilización human meo incruída dentro de un circo e unha serie de cinco óvalos concéntricos c-unha coviña grande no meio, arrodeada por seis mais pequenas, e da que partía un risco radial que se incrinaba cara

As figuras insculturadas, eran cinco (véxase a figura) e aparecían n-unha soia peneda. A parte outa da composizón ocupábanla dous sinos sin interpretazón posíble, un de iles moi imitante ó numeral arábigo 6, e un circo c-unha coviña central e outras seis, ordeadas case simétricamente arredor de

a dereita ó traspor a liña do óvalo mais esterno.

De todas istas figuras a que ofrece maior intrínseca e novidade é a estilización e comprende o que nos deteñamos unha miga no seu esame. A cabeza háchase representada por unha coviña de forma alongada, por

ter, *A study of the chronology, of bronze age sculpture in Ireland*, P. of the R. Irish Academy, XXXVI, I, 1921. J. F. Gil y Casal, *Sobre la identificación de las insculturas del Monte Mogor con la moneda de Croesos*, B. de la R. A. Gallega, número 108, 1916. *Sobre insculturas rupestres en la provincia de Pontevedra*, B. de la R. A. Gallega, números 105 e 106, 1916. *Apuntes Arqueológicos*, B. de la R. Academia de la Historia, volumen LXVIII, 1916. E. Jalhay, *Los grabados rupestres del extremo sudoeste de Galicia*, B. C. P. M. de Orense, vol. VIII, número 167, 1926. H. Obermaier, *Impresiones de un viaje prehistórico por Galicia*, B. C. P. M. de Orense, vol. VII, números 148 e 149, 1923. *Die bronzzeitlichen Felsgravierungen von*

Nordwestspanien (Galicien), I. P. E. K., 1925. S. Portela Pazos, *Insulturas rupestres*, Revista Ultraya, núm. 6, 1919. C. de Mergelina, *La necrópolis tartésica de Antequera*, A. y M. de la S. E. de A. E. y Prehistoria, 1922. R. Sobrino, *Insulturas gallegas prerromanas*, Revista Ultraya, núms. 5, 6, 7 e 12, 1919. F. Bouza Brey, *Una estación de arte rupestre en la Ría de Arousa*, separata de «Actas y Memorias» de S. E. de A. E. y Prehistoria, 1927. Luis Pericot, *La civilización megalítica catalana y la cultura pirenaica*, Barcelona, 1925. Rui de Serpa Pinto, *Petroglifos de Sabroso e a arte rupestre en Portugal*, revista NÓS, Xaleiro, 1929. Florentino L. Cuevillas, *Unha inscultura inédita de Tenorio*, B. R. A. Gallega, 1926.

baixo da coal saín dous riscos desiguales, maior o da esquerda que o da direita, que imitan seguramente os brazos. O corpo sinalábase por unha liña lixeiramente curvada da que parten dous riscos longos, que pola súa posición e xeito de caída quizais podan interpretarse como as bandas colgantes de un cinto, rematándose mais abaixo a estilización por dous apéndices curvos que figuran as estremidades inferiores. Dende o terzo superior do corpo e pasando polo remate da esquerda da banda colgante e polo da perna dereita, alcóntrase a figura cinguida por un circo que presenta incruído precisamente entre os dous apéndices terminais da mesma outro circo de pequeno diámetro. Sin que o afirmemos categoricamente coidamos posíble que o circo maior, que parez protexer a estilización humana deica a outura do peito, represente un escudo grande como moitos dos que se usaron en épocas prehistóricas e históricas.

Pódese crasificar esta figura, apesares das súas singularidades, entre as representacións humanas de tipo cruciforme, que se alcontran abundantemente representadas nas artes dolménica e rupestre da Península e de fora de ela, aparecendo ben en forma de sinxelas cruces, potenciadas por veces, ben con clara indicación das estremidades posteriores na anta galega de Axeitos, na asturián de Abamia, na catalana de Barranc e nas andaluzas de Soto e de Cueva de Menga e nas estazóns rupestres galegas da Torre de Hércules, Eira dos Mouros, Vilasuso, Oia e Urdiñeira; nas portuguesas de Monte Alto e Sabroso (Guimarães) e Penedas das Gamelas e Talisca (Pavia); nas casteláns de Canchal del Cristo (Batuecas), Castro (Soria), Orrea (Cuenca), Cabezón de la Sal (Santander) e Campilla de Quintanapoio (Burgos) e na andaluza de Aldeaquemada (Jaén), podéndose citar en rexións non peninsulares os cruciformes de algunha das pedras da Granxa de Vaux (Vendée) e os números de Clounfinlough (Irlanda).

De todas estas estilizacións as que se paralelizan de un xeito mais aprosimado ca do Coto do Corno, son dúas que se ollan na Pena do Polvorín (Torre de Hércules) e que aparecen inscritas por complot dentro de

circos, diferenzándose así e todo de aquela no potenciado dos brazos e da cabeza, na indicación do falo, en ser por complot recto o risco que marca o corpo i-en estar totalmente inscritas dentro dos seus respectivos circos.

A maneira de estar representada a cabeza na figura que nos ocupa, por unha coviña alongada tampouco e frecuente, sendo os meios mais comúns de representación, un sinxelo potenciado (Torre de Hércules) ou un circo (Eira dos Mouros), véndose soio coviñas terminais n-algún exemplar de Vilasuso e n-outros galegos publicados por Obermaier sin indicación de localidade. Como características que persoalizan notablemente a estilización do Coto do Corno poden indicarse, a cativa lonxitude dos brazos, a curvatura do corpo, o probabre adorno de cintura e a disposición do circo que parez protexela e no que se incruie outro circo moito mais pequeno, sendo en secuencia lexítimo o crasificala como unha variedade nova dentro do tipo cruciforme.

O circo sinxelo con coviñas no seu interior pertence a unha caste espezial de insculturas, moi enxebremente galegas que comprende unha serie de figuras, circos, eclipsoides, e outras mais irregulares que abranguen dentro do seu trazo, case sempre pechado, fatos de coviñas e que aparecen ben representados na Caeira (Pontevedra), na Pena da Forneirinha (Campo Lameiro), en Mondariz, nos Ballotes e o Meado (Carril), en Mogor e Salcedo (Pontevedra), en Carnés (Vimianzo) e no Outeiro das Laxes (Figueirido) e sempre en compañía de combinacións circulares, de sinos laberínticos e algunhas veces de figuras zoomorfas esquemáticas, anque non por complot estilizadas.

Os óvalos concéntricos, moi característicos tamén do noso rupestre, teñen un dos seus millores paralelos nos dous circos concéntricos con circo radial e coviñas no interior que se ollan n-unha das penedas do grupo dos Ballotes e presentan vivas semellanzas cas figuras mais ou menos circulares con apéndices caudais da Laxe da Pena furada, do Lombo da costa, do Outeiro dos Campiños, de Salcedo e de Tenoiro.

OBSERVAZÓNS.—Dividiu Obermaier as insculturas galegas en dous grupos, un mais antigo en que incluí as estilizacións humanas do tipo da do Coto do Corno, e outro mais moderno no que crasificou as combinacións circulares semellantes ás que vimos de estudar. Xeneralmente as representacións correspondentes a cada un dos grupos aparecen sin misturarse entre si, mais n-algunhas ocasións asóciase na mesma peneda e case poderíamos decir que na mesma composición. Tal ocorre na Pena Forneirina, de Campo Lameiro onde se ven estilizacións humanas rectangulares xuntas con animais esquemáticos; en Mogor e nos Ballotes, onde os sinos en ferradura están á beira e ata formando corpo con combinacións de circos i-en Oia, n-unha de cuí as penedas, figuras do grupo mais moderno óllanse conxuntamente con estilizacións rectangulares. Un caso análogo ocorre no Coto

do Corno co agrupamento do cruciforme cos circos con covañas, pertencente o primeiro ó tipo mais antigo de insculturas e os segundos ó mais moderno.

Craro está que istas asociacións, pol-o demais pouco frecuentes, poden apórse a certas sobrevivencias ou tamén, n-algún caso a coincidencias fortuítas, mais é inegable que prantean un novo problema na interpretación e cronoloxía do noso rupestre, cuí as fases sucesivas non se dexergan aínda con rareza, cousa ben espricable si temos en conta que o seu período de vivencia e de actividade alóngase moito e chega incluso á cultura dos Castros, como o ven amosstrar a suástica do Miño insculturada n-unha pedra afrorante do Santa Trega.

FLORENTINO L. CUEVILLAS.

Ourense 2 Xaneiro 1929.

DO SÉCULO XIX UN LATROFACCIOSO

No mes de Sant-Yago do 1849 recibía unha autoridade d'Ourense carta reservada d'un cabaleiro de Celanova. Poucas liñas d'un gran intrín pra unha galería de tipos do século derradeiro. As autoridades militares e civís da Cruña, d'Ourense, de Celanova, perdían o sono cavilando no xeito de pillar ó sonado latrofaccioso Alvarez Romero refuxiado en Portugal. Todo pendía das maquinacións d'un confidente pois outros medios era perdel'o tempo. A carta escrita con certa emoción dí que o famoso espía despois de moito andar atopou a Romero n'unha casa cerca de Valadares; rexurdiu a antiga amizade e ispiroulle á confianza «que es susceptible de inspirarse al que de todos desconfía». Estaban con Romero trece homes dos que somentes coñeceu a un fogueteiro de Pontedeiva: catro d'eles figuraban persoas finas; a un de barba roxa, cadea e reló

d'ouro, con catro aneles, tratábao Romero con moito respecto. Tiñan unha égoa e catro bós cabalos; o cabecilla dicía que il non precisaba de mais faco qu'as suas pernas, e qu'eran pra xente da compañía pouco afeitada a camiñar d'a pé. Dixo tamén que facía pouco estivera na Cañiza e que aínda íría a Celanova pra facer tres mortes; a do alcalde e outros dous señores, un d'eles o qu'escribe a carta. O espía coméu, cenou e durmiu c'aquila xentiña e o Romero ó se despediren metéulle na mán 14 reais dicíndolle que en poucos días tería novas e que il procurase pólvora e balas. O espía debía ademais de pol-a paga, de obrar pra satisfacer algunha vinganza pois na carta dise «que le tiene ganas» ó Romero.

Pr'a historia d'iste home, d'abondo sabida, non coidamos ocioso, aportar algúns datos apoiados en documentos auténticos.

Pol-o ano 47 andaba complicado c'os intentos dos montemolinistas que dende Portugal teimaban acender na Galiza a guerra calrista. O 16 de Abril a partida de Romero atacou e roubou a aduana de Ponte-Barxas. Por iste «desagradable suceso» o comandante militar d'Ourense salu pr'a Entrimo; oficiou o xefe da Guardia Civil pra que c'a sua columna e a de Padrenda estiveran en Entrimo ás duas da noite do 23. Pol-o plan combinado en Celanova o día 20 entr'o comandante, os Xefes políticos e o Brigadier Fuentes Pita comandante da línea do centro da fronteira (vixilada en tod'a eistenseón por mór dos preparos dos calristas e pol-as alteraciós de Portugal), era entrar en Portugal, cumprindo disposiciós do Goberno, pra copar ás partidas. O Comandante militar con catro compañías de Borbón, cincoenta guardias civís e 18 cabalos, entrou en Portugal pol-os pobos de Pereyras e Merce ás seis da mañán do 23, chegando a Castro-Leboreyro e Alcobazas onde se xuntaron c'a outra columna mandada pol'o brigadier Fuentes que entrara por S. Gregorio. Non atoparan nada e volveron todos por San Gregorio á tardía deixando ás autoridades portuguesas o coitado de vixilar. O cabecilla Calixto García non xuntando forzas marchárase ó Porto, namentras os partidarios con Fraga e os dous Tapias adicábanse a roubar nos pobos fronteirizos. De Romero dicíase que acougaba no santuario da Peneda; unha partida de civís mandada pol-o comandante de Celanova reconeceu o santuario na mañán do mesmo día sin atopar rastro. As forzas voltaron a vixilar a fronteira.

A favor da inquietude producida pol-os movementos progresistas do 48 as xentes do Romero seguiron campando pol-os seus respetos, apoiados por moita xente de todas as crases. Debeu medrar o prestixio moral do seu xefe d'un modo enorme. O 21 de Abril do 49 ás nove da noite o mando de dazaoito ou vinte homes sorprendeu o pobo de Pontedevea collendo a catorce soldados qu'estaban aloxados en diferentes casas; o oficial con sete soldados pechados n'outra casa non s'astreveu a pelexar. Un dos latro-facciosos levaba o traxe d'un carabineiro asesinado facía poucos días. Romero puxo

en liberdade os soldados despoixa de grandes ofrecimentos si o segúan, e o día seguinte, ás once e media da mañá, caíron sobre Portela collendo a sete carabineiros e levándose as fornitureas. O comandante militar estránase de que estando en casa fuerte non se defenderan nin se diran conta das barbas e pelo largos dos facciosos que levaban os uniformes en Pontedevea. O comandante militar desesperábase do «escandaloso retardo de las comunicaciones: las columnas llegan a donde acaban de cometerse las fechorías y a la ventura—no hallan tan solo quien les confie sino quien les indique ni nada conteste». Ás sete da mañán do 24, a unha legua de Celanova ond'estaba o Comandante militar roubaron e feriron o abade de Poulo e algús veciños. Un paisano negouse a levar o parte do alcalde. Nos días seguintes operaron tres columnas de tropa e guardia civil en combinación c'outra volante portuguesa que operaba pol-a raya dende Castro Leboreyro a San Gregorio. Os xefes tiñan recomendación d'aloxarse con toda a forza xunta en casas de boa defensa. Traballaban os espías: a Castro Leboreyro foi un tal Soto que por certo, según un oficio das autoridades españolas ás portuguesas, levaba sombreiro calañés. Por fin nas auciós do 3 e 4 de Mayo foi meio desfeita a partida facéndose algús afusilamentos. Mais Romero meteuse en Portugal. Volta o confidente. No 15 de San Xohan escribe unha outa autoridade da Cruña «apruebo el ofrecimiento de 4.000 reales hecho al confidente». O 25 de Sant-Iago aconsella «que no se desista de la empresa» e que «el *consabido* (o espía) tenga fé en nuestras promesas». O 3 de Abril do 50 manda que se lle pague unha onza d'ouro cada mes e «no mas porque se duermen ganando tan sin trabajo». Os poucos días foi preso Romero e fíxose a estradición sendo levado á Cruña e xuzgado militarmente. As autoridades locais pediron que a execución se fixera en Celanova. Romero, en mula, con boa escolta e acompañado pol-o verdugo, saliu da Cruña na madrugada do 8 de San Xohan: dende Sant-Iago levado en litera pois «va mas seguro e se evita el oleaje de gente curiosa». Multiplicouse a vixilancia: o tablado debía estar

disposto o día 12. Poucas veces se viu tanta xente en Celanova; aínda hai vellos qu'a lembran. Romero estivo sereo e forte: según algunhas versións falou arrependido poñendo seu caso como exemplo, e dixo qu'il roubara de neno unhas agullas e desd'entón foi caendo no vicio. Os gastos da execución rubiron a 1.561 réas. Os feitos de Romero e o

roubo das Médulas apaixoaban ó público moito mais que a loita dos partidos políticos. Pra chegar ó coñecemento da historia psicolóxica da nosa Terra compre xuntar todol-os feitos miudos mais eispresivos qu'os acugulados nas historias xenerales.

R. OTERO PEDRAYO.

AS INDUSTRIAS LÍTICAS d'A GUARDIA

NOVAS ESTAZÓNS

por MANUEL F. COSTAS

A Guardia é hastra hoxe, pol-o número das suas estazóns e pol-a cantía do material lítico que conteñen, o mais importante centro da civilización chamada *Asturiense*.

Os achádegos de seixos lascados repiten-se por todas partes i-alcanzan proporcións insospeitadas.

A primeira estazón foi descuberta pol-o P. Cruz, do Colexo de Jesuitas de Camposancos i-estudada pol-o distinguido arqueólogo portugués Joaquín Fontes en Setembro de 1924 (1).

Está situado no lugar de Súa, termo d'A Guardia n-unha corredoira que vai da estrada d'A Guardia ó Pasaxe, á estrada de Camposancos. (fig. 1.ª)

O Sr. Fontes considera o utillaxe recollido *cheleo-acheulense*, pol-a súa semellanza coas pezas d-istes niveis do paleolítico inferior, e supón que algunha tribu viviu alí no caternario antigo e seus utensilios foron enterrados nos aluviós do Miño. (2)

Sin atrevernos a sentar afirmazóns sobre tal extremo, porque carecemos de autoridade e de competencia, cómpreme, non embarcantes, manifestar que os utensilios descri-

tos pol-o Dr. Fontes óllanse repetidos, en maior ou menor proporción, en todas as estazóns d'A Guardia, as que hastra agora están calificadas de *Asturienses* pol-a morfoloxía dos seus tipos.

Isto obríganos a coidar que a estazón de Súa é unha estazón mais *Asturiense*, ó ar libre, ou baixo unha moderna capa de terra vexetal, pois de estar nas terrazas do *Caternario*, como supón o ilustre autor de «O homén fósil en Portugal» había que admitir dúas civilizacións separadas pol-o inmenso espazo da idade caternaria, e conservando identidade na súa tipoloxía.

Percisamente antr-as pezas mais abondosas n-ista suposta industria *chelense* están os *coups-de-poing* como os representados nas figuras 1, 5 e 9 do citado traballo, verdadeiros machados de mán, moi abondosas, á súa vez, na citania do Trega, pois a mais das moitas alí recollidas que se conservan no interesante museo que n'A Guardia ten a nunca ben gabada sociedade «Pro Monte», quedan sin recoller unha gran cantidade d-elas que se poden ver dentro e fora das casotas circulares, nos camiños da citania e inda en lugares onde non chegaron as escavazóns.

Isto demostra a súa coexistenza cō *post-hallstático* romanizado do Trega, onde, antr- outros usos, poido ter o de labrar as pe-

(1) * Fontes—«Estación paleolítica de Camposancos» *Broteria* volume 1.—Pasc. I.—1925. Traducida ó castelán por J. Domínguez Fontela.—Número 169 do Boletín da Comisión de Monumentos de Ourense, ano 1925.

(2) Fontes—Id. id. páx. 9.

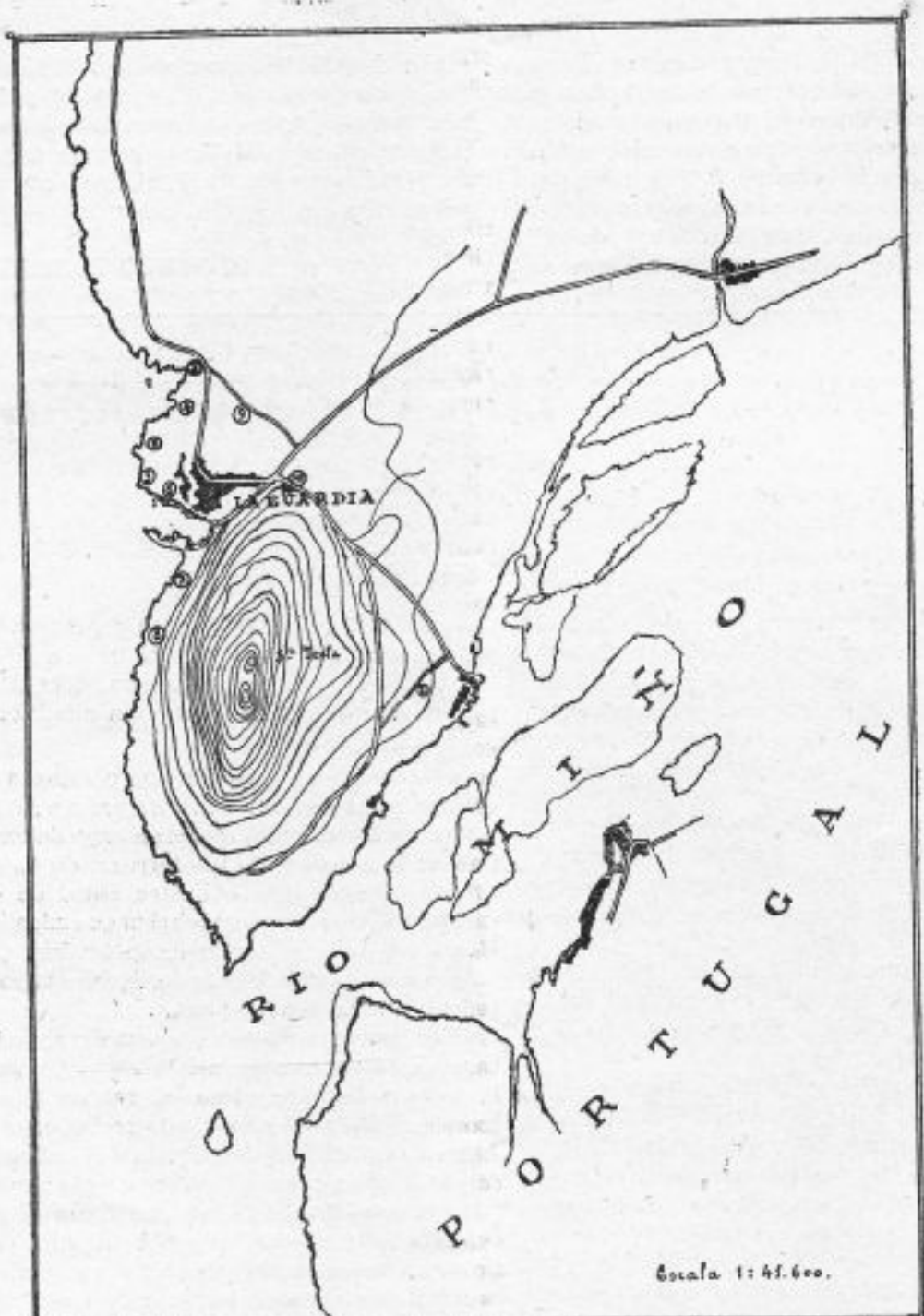

Fig. 17

① Lugar de Saa (Forte)	⑩ Aldeia de S. João
② Os Muinhos (R. Salway)	⑪ Morea
③ Area Grande	⑫ Catanea de Silva
④ Pedrepto	⑬ Selo Campiões
⑤ Casa de Baços	⑭ Hospital

dras, como supón con fundamento o culto prehistoriador guardés D. Xulián López. (1)

Non hai duda que a talla d'istas pedras é moi primitiva e a súa técnica lembra a do *cheleo-achenlense*, mais ante os feitos non vexo o medio d-armonizar as dúas opinións.

O ilustre arqueólogo P. Eugenio Jalhay do Colexo de Camposancos (2) débese o coñecemento d-outra estazón, n-un camiño que leva ó castro de Cividáns, chamado «Sete Camiños»; (fig. 1) é iste mesmo infatigable investigador describiu (3) a mais importante estazón do *Asturiense* hastra alí coñecida, que foi descuberta na beiramar d'A Guardia, no lugar dos Muíños, pol-o P. Luisier da Compañía de Jesús.

O material lítico suministrado supera, en número de pezas ó da estazón de Ancora, tan maxistralmente estudada pol-o arqueólogo portugués Sr. Serpa Pinto. (4)

O P. Jalhay localiza ista estazón no espazo de costas comprendido entre as puntas de Maxaracas e S. Sebastián, o que lle fai matinar un campamento alí establecido, ou nas veciñanzas, mais nós que recorrimos de vagar os arredores d'A Guardia, verificamos que non se trata d-un depósito, sinón d-un taller que se estende por toda a beiramar hastra onde chegaron nosas pesquisas, pois en todas partes onde hai seixos, hai material lítico.

O home *Asturiense* viviu, pois, todo ó longo das costas (ó menos das costas hastra hoxe exploradas), alimentándose de peixes e mariscos, édeixou n-elas o rasto do seu paso.

AS NOVAS ESTAZÓNS

Consecoente co-iste criterio e matinando que onde houbese seixos de coarcita tiña de haber utillaxe *asturiense*, dirixínme este

vrán á praia de *Area Grande*, na Guardia que é un inmenso seixal, e non foron defraudados os meus cálculos.

Alí estaba o mais grande depósito hastra hoxe coñecido de seixos lascados.

Area Grande é unha ensenada situada mais de dous Kms. ó N. d'A Guardia, que forma unha estesa praia, moi frecuentada no vrán. A parte mais prósima ó mar é un areal de areas grosas que lle deu nome. A seguir ven unha camada de seixos que se estende todo ó longo da praia c-unha anchura de 4 a 6 metros e un espesor variable.

Ista enorme cantidá de seixos contén un número incalculable de útiles tallados pol-o home, ben que gran parte d-iles están inutilizados ou rolados pol-o contínuo movemento do mar.

Non é doado calcular o número de pezas que hai n-ista estazón nin fixar o seu porcentaxe, porque non é tarefa d-un home nin d-un día.

Os útiles, moi variados, consisten en *picos*, *raspadores*, *fendedores*, *percutores*, *pontadores* (pesos de rede) e outras pezas de formas indefinidas que parecen mais ben de construción defectuosa.

A mais de ista gran estazón, achamos outras varias en diversos lugares da costa, non sinalados hastra agora, o que fai d-ista bisbarra un grande centro industrial do *Asturiense*.

As mais importantes son: *Fedorento* (Véxase pra todas a fig. 1); *Matadeiro* que se estende dende o Matadeiro hastra a Casa de baños, a seguir da estazón dos Muíños do P. Jalhay. *Aldramón* con pouco utillaxe; dominan as *pontadas* pra redes e pra liña. Aquí atopei un intresante raspador discoidal, hoxe no museo de Pro Monte (fig. 13).

Na *Ribeira* hai algún material, mais moi averiado pol-o mar e pol-as *gamelas* (barcos sin quilla) que todol-os días retiran do mar os pescadores rolando pol-os pelouros.

Na *Morea* hai *pontadas* e raspadores.

A *Cetárea de Silva* é unha estazón curiosa; apenas aparece outro utillaxe que *machados de abano* (1) que son os mesmos *coups*

(1) Julián López—«La citania de Santa Tecla», ano 1927.

(2) P. Eugenio Jalhay—«El Asturiense en Galicia»—Número 165 do Boletín da Comisión provincial de Monumentos de Ourense.

(3) Id. id.—«Estación Asturiense de La Guardia». *Broteria Fascículo II* de 1928.

(4) R. de Serpa Pinto—«O Asturiense en Portugal». Separata do Fascículo I Vol. IV dos «Trabalhos da Sociedade portuguesa de Antropologia e Etnologia».

Os Jesuitas do Colexo de Camposancos teñen no seu Museo ó redor de 300 pezas procedentes da estazón dos Muíños; no Museo de Pro Monte contei hastra 117; foron recollidos este vran con destino a museos e coleccións particulares unha boa cantidá d-instrumentos, e inda quedan moitos sin recoller, anque gran parte d-iles rolados pol-o mar.

(1) Coido que o sabio P. Jalhay chama así—*machados de leque*— istos instrumentos, nome que me parez o mais apropiado.

de poing de Fontes. Alí contei hastra 30 machados todos grandes i-algúns d-un peso aprosimado de dous kilogramos.

Non seguía miñas investigacións mais ó Sul. Pol-o Norte non pasei d'Area Grande, mais un día baixei á beiramar perto de Portucelos—onde o P. Jalhay xa sinalara achádegos (1)—i-atopei algún material cativo. Non poiden seguir buscando porque na estrada estaban á miña espera, i-o sol xa se

tiña posto. Abondaba asegurarme que o material lítico seguía por tod-a costa brava. Convén adverteir que eu inda non conocía o dito traballo do P. Jalhay.

Despois achei pedras lascadas perto de Salcidos. Na estrada do Pasaxe (xa o indicou o Sr. Fontes) (1) hai-nas abundantes ás dúas beiras.

(Continuad).

(1) E. Jalhay.—A Estação Asturiense de La Guardia.—Broteria, tomo II, 1928.

(1) Fontes.—Obra e traballo citado.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

ROMANCE

Érase a filla d-un Rei
moi devota de María
que tres Rosarios rezaba
e todos tres cada día.
O primeiro de mañán
o segundo tras comida
o terceiro pol-a noite
cando todos xa dormían.
Rezando estaba unha ves
chégase a Madre diviña
e dille: ¿Qué fás devota?
¿que estás facendo infantíña?
—Señora rezo o Rosario
da nosa Reina diviña.
—Infanta vente connigo
a unha longa romaría
—Antes licencia pedir
vou a quen lle debo a vida.
Marchouse de sala en sala
e de cocíña en cocíña
hasta a cámara mais alta
por onde o bon Rei dormía.
—Esperte, meu pai, lle dixo
que trayo grande noticia
pois dentro d-este palacio
espera a Reina diviña
e quere vaya con ela
a unha longa romaría.
—Entonces os meus palacios
pra min soilo sobrarían.
—Ós probes darllos, señor,
En ben llo consellaría.

Por te levar quen te leva
vaite con Dios miña filla.

.....
Fóronse ó monte Calvario
onde Cristo tal sofrira
ond'a cobra asubiaba
e a serpente respondía.
Ó que chegaron alí
dixo a Señora diviña
—Infanta aquí pasarás
sete anos mais un día;
mandareiche por un anxel
a fartura que cumprira
e por a branquiña pomba
moi cobizosa bebida.
Así que pasou o tempo
volveu a Virxe María
e preguntoulle sorrindo
—¿Como, che foi, miña amiga?
—Foime ben, gracias a Dios
e á Reina que me sostiña.
—Tres estadiños ch'ofrezo
de todos a milloría.
Se queres o de casada
marido tés enseguida.
Se queres entrar de monxa
convento che busco axiña.
Se queres rubir ó ceo
a man che dará María.
—Casada non quero ser
nin en convento acollida.
Eu quero rubir ó ceo
que non vexo millor vida.
.....

Tocan as campás, bon Rei
e ben tocan de alegría
por aquela vosa infanta
que para o Ceo camiña.

NOTA.—No mes de San Xoán de 1898 o ilustre Alfredo Brañas recolleitaba materiais pra unha Historia da Literatura Galega que había ter de seis a sete volumes de 400 páxinas cada ún, escomezando pol-a época céltica. En carta a Marcial Valladares espelha o seu pensamento, e pedíalle o favorecese to-

mándolle todo canto tivese a máin referente á Ulla. Valladares xa vello de 77 anos, mais traballador de coto e cheo de vontade mandoulle a Alfredo Brañas un feixe de notas, antras que está o Romance que agora se publica e que non sabemos si aínda está inédito.

Qué foi de todo o material que Brañas debeu xuntar e pra o que se valen dos Párrocos, maestros, etc.?

O Romance foi recolleito d'unha labrega de Moalde (Silleda) que aínda fai poucos anos morreu. De xeito popular vese nel a mistura erudita e sobre de todo a influencia eclesiástica tan do noso arte popular.

A. Lousada Diéguez.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

BANQUETE O RISCO.

N^OURENSE celebrouse un banquete en honra de Vicente Risco pol-o seu ingreso na Academia Galega e a publicación do admirabile libro «Metodología de la Historia» qu'está sendo cada día mais apreciado nos círculos universitarios e intelectuais. Xuntáronse moitos amigos e admiradores do noso Vicente, persoas de total-as opinións e partidos desexosas de testimoniaren a súa simpatía ó noso Director, e recibíronse gran número de cartas e telegramas. D. Xoaquín Nuñez de Couto ofreceu o agasallo elocuentemente. Blanco Amor leu unhas admirables coartillas de fonda emoción e belida forma evocando entr'outras cousas atinadas a influencia fundamental de Vicente Risco nas rutas da mocidade e no rexurdimento de Galiza, e Antonio García uns inxeniosos versos recibidos con aplausos. Risco diu as gracias en verbas sinxelas e sentidas. O comedor do Hotel de Roma sentiu decorrer algunhas horas da incomparable alegría ourensán.

SEMANA PORTUGUESA EN GALIZA.

P^ERCORRERON Galiza, acollidos en todos lados co-a meirande cordialidade e entusiasmo, os enviados do *Diario de Noticias* de Lisboa, Sres. Antonio Ferro, Alfredo Pedro Guisado, Guerra Pais e Carrera, pra orgaizaren a Semana Portuguesa que se ha facer pra o mes de Setembro que ven.

Antonio Ferro, director da Seizón portuguesa de *La Gaceta literaria* de Madrid, é un dos mais coñecidos entre os escritores que en Portugal sosteñen o movemento de modernidade literaria e artística, e un dos que levan por novos vieiros o xornalismo portugués. Alfredo Pedro Guisado, galego d'ascendencia é o ben coñecido autor d'un libro de versos na nosa fala: *Xente da aldea*.

Guerra Pais dirixe a revista *Arte Peninsular*, publicación ilustrada hispano-portuguesa. Carrera é un galego que hai tempo vive en Lisboa, adicado a empresas de intertroque e espallamento editorial e xornalisteco.

Estiveron os distintos viaxeiros en Vigo, Santiago e a Cruña, onde deron intresantísimas conferencias e deixaron constituídos comités pra a orgaizazón da Semana Portuguesa, integrados por representantes da imprensa, da intelectualidade, do comercio e do elemento oficial.

De volta, Ferro, Guerra Pais e Carrera estiveron unha hora n-Ourense, onde os directivos de NÓS tiveron o pracer de parolar un pouco co-iles, ofrecéndolles toda a súa antusiástica axuda, e deixando tamén un comité constituído.

Prácenos moito salientar iste feito, e sinalarmos o hó camiño que leva a fermosa idea do *Diario de Noticias*, a quen NÓS reitera eiqui un garimoso saúdo.

HOMAXE A XAVIER PRADO.

C^ELEBROUSE n-Ourense o orgaizado pol-o Coro «De Ruada»: un xantar con mais de cen asistentes no xardín do Hospital novo, con moito entusiasmo e moitos brindis, cantándose ao final o Himno galego. Manifestouse asina a admirazón e cariño que os seus peisanos teñen ao noso benquerido amigo e colaborador.

UN NOVO TRABALLO DE D. MARCELO MACÍAS.

O *Boletín de la Real Academia Española* correspondente ó Febreiro d'iste ano, publica un notabre estudo filolóxico do insigne mestre D. Marcelo Macías. Trata d'unha escritura do ano 938 otorgada pol-os condes D. Gutierre e doña Ilduara confirmada pol-o seu fillo San Rosendo e gardado no Arquivo da Catedral d'Ourense. D. Marcelo conside-

ra dita escritura «como la más importante de las hoy conocidas en España, para documentar nuestro romance preliterario» estudiando entre os seus vulgarismos os casos de sonorización, os nomes propios (14) rematados en *u* e as formas de vacilación vocálica tan característicos do galego. NÓS comprácese en adicar a D. Marcelo seu tributo d'admiración e respecto.

NOTAS DE PORTUGAL.

A Academia das Ciencias de Lisboa, que iste ano vai celebrar o cumprir século e meio de vida, propónse tamén intensificar a súa labours, continuando as súas edicións, entre elas as de *Inéditos da Historia Portuguesa*, *Documentos das Chancelarias reais* e dos *Portugaliae Monumenta historica*, elaborando un *Diccionario da Língua Portuguesa* e reimpresentando as obras do cosmógrafo Pedro Nunes.

GRACIAS aos esforzos do Dr. Rodrigo de Sá Nogueira, vaíse publicar unha revista filolóxica: *A língua portuguesa*, de fascículos mensuais de a 32 páxinas pol-o menos.

LIBROS a saír: Raul Proença, *Para um Evangelho duma Acção idealista no Mundo real*; Luis Simões Raposo, *Reflexões sobre a Universidade de Évora*; João Lúcio de Azevedo, *Épocas de Portugal económico*; Brito Camacho, *Contos*; Ladislau Batalha, *Contos íntimos*; Afonso do Paço, *Cartas ás Madrinhas de Guerra*; Vieira de Almeida, *Bel*; Severo Portela, *Romances religiosos da Beira*; Antonio Sergio, *Ensaíos* (2.º vol.)

LIBROS novos: Antero de Figueiredo, *O Último olhar de Jesus* (novela); Visconde de Vila Moura, *Entre Mortos* (novela).

O *Diário de Notícias* de Lisboa, que tanta campaña ven facendo a prol da Semán Portuguesa en Gallza, adicou un número extraordinario da súa edición semanal ilustrada, á colonia galega de Lisboa.

Ante os moitos retratos que traí de personalidades da dita colonia ou de destacados portugueses fillos de galegos, atopamos os

do pintor Vellozo Salgado, e dos nosos amigos o poeta Alfredo Pedro Guisado e o pintor Varela Aldemira.

Artigos de Alejo Carrera, Feliciano Santos; versos de Martínez Salazar, Marqués de Figueroa, Rosalia Castro, Curros Enríquez, Alfredo Pedro Guisado, Ramón Caballero; vistas de Santiago e a Cruña.

LETRAS D'AFORA

TAINE E MAUROIS

MONTESQUIEU, Voltaire, Chateaubriand descubriron cada un unha Inglaterra. H. Taine (1861 e 1871) sinalaba ouxetivamente: unha constitución liberal que chama á política total as personalidades superiores, a forte educación do carácter e unha masa incomparable, de riqueza. A. Maurois sempre foi curioso da realidade inglesa. Escribiu *Os Silencios do coronel Brambley* a vida de Shelley, e outros libros criados no trato e na esprenha do espírito británico. No colexio da Trinity de Cambridge o decano bendecía a mesa. Iste decano era sir Joseph Thompson un dos grandes guías da ciencia moderna. A Maurois encantáballe o ritmo antergo e asesegado do vivir, os grandes arboredos centenarios, a confianza e a solidez. Agora veu do Surrey e de Londres un pouquiño tristeiro. Somentes na superficie. Vendéronse moitos pazos antergos pra almacés, hai greas de folguistas, e unha mocidade que xa dubida do carácter representado por Kipling. A loita pol-o primado económico, a organización dos Dominions, o terceiro partido laborista, son crisis perigosas. Mais tamén é certo que Mac Donald falaba emozado da saúde de El Rei, que a riqueza está mellor repartida e toda a mocidade traballa, que os homes de Estado aínda dispoñen de verdecentes e sosegados parques pr'as vacacións, que Kipling dí dos novos anarquizantes: «está ben qu'os mozos s'atopen a si mesmos». Aínda se pode beber un vasiño de Porto pol-a solidez do xenio inglés.

O MELRO NO POMAR.

O merlo viste fatelo mouro de *clerc* e com'un Renán fuxido do Seminario canta c'as primeiras follateiras novas. Namentralas ponlas seguían indiferentes e n'as baixo o sol do Febreiro, o melro andaba a saltiños, esculcando e agardando. Agora na yalba mollada canta a espranza das pereiras frolescidas. Xa o cuco ensaiou seu óboe de Weber nas quebradas fondas e o reiseñol quere embarcar seu canto na barca portu-

guesa dos cornos do crecente de Marzal. N'hai literatura vidual sin paxaros que aníñen na frouma dos versos ou boten sobr'as prosas un tremor d'azas fuxitivas. Todo Rousseau está na anduriña das «*Charmettes*». Berlín fíxose ibseniano por ollar os ánades do norte—sol da meia noite verde do mar de Nordes Riöld, deslumeamento de icebergs—nos lagos do Tiergarten. Entr'as cidades do sul foi a Barcelona de Maragall e Rusiñol a que ofreceu unha rua ós paxaros. Mr. Jacques Delamain pasou moitos días no bosque francés de Gardépée estudando a socioloxía dos Aires. Quizais discípulo de Mr. Tarde, deixa toda sistemática da escola e quer saben «*Pourquoi les oiseaux chantent*». Mr. Jacques Delamain telegrafía as emigracións dos paxaros aos grandes diarios de Londres. Ouserva como o artista morre c'o espírito de rebaño: poíl-o pinzon—amigo da montana de Ribas de Sil—soilo canta despois de separarse da banda dos compañeiros. O combate imperial dos machos váise facendo un rito e xa non é sanguento como n'outro tempo. Prantea sin pre ensiós a dimensión *tempo* no vivir das tribus azadas. Un fermoso libro pra lér, ós anaquiños, no xardín do pazo. Un libro parente d'os que outro home bó e campesio, Fabre, adicou ós irmans insectos.

POL-O VELLO SOUTO EUROPEO.

SEMPRE teñen novidade os grandes árbores do pensamento. Hastra ás veces descóbreñse nos castiñeiros mais amados follas novos. Pubricáronse n-istes meses algúns inéditos. Un, de Goethe. Son páxinas sobr'a natureza nas que asegún o propio Goethe inciase—«unha especie de panteísmo que quixera espricar ós fenómenos do Universo pol-a presenza d'un ser descoñecible, absoluto, que se contradí a sí mesmo con humor e cuia aitividade podería figurar somentes un xogo a quen fixera d'ela un grave ouxeto de coñecimento». Citaremos somentes tres aforismos.

«No seu cume puxo ó amor. Soilo se deixa achegar pol-o amor. Pón abismos entre todol os seres e todol os seres quérense xuntar. Isolouno todo pra xuntalo todo. C'uns poucos tragos da copa do amor recompensa as doores d'unha vida enteira».

«Ela tróuxome; ela me dirá a saída. Entrégome a ela. Que me garde no seu poder. Ela non condenará a súa obra. Eu non falei d'ela. Non, poíl-a verdade e a mentira foron pronunciadas por ela mesma. Pra ela tod'a culpa e tod'a groria». Goethe referíndose a istas palabras hastra agora non pubricadas d'í n'unha carta:—«O complemento é a idea

dos dous principios motores da Natureza: polaridade e intensificación, apricábeles os dous á materia asegún a consideramos baixo o ángulo da súa materialidade ou da súa espiritoalidade. No primeiro caso ela non é mais que atraición e repulsión; no segundo é constante arela car'a outra cousa mais outa. Mais com'a materia non pode eisistir nin obrar sin espírito, coma tampouco o espírito sin a materia, a materia é tamén capaz d'un grado maor d'intensidade e o espírito non deixa d'exercere unha atraición e unha repulsión; paralelamente, aquíl soilo pode pensar, pois separou pra xuntar, e xunta d'abondo pra de novo poder separar». Outro enorme europeo, Diderot, voltará á moda c'a saída das cartas qu'escribiu á muller amada, Sofia Volland. Axudarán, sin dúbida, a comprender aquil vivir inquedo, sempre curioso e apaixonado e a obra múltiple distante da disciplinada especialidade. Hoxe, o filósofo ideal precisaría chegar ós cento corenta anos—privilexio cicáis soilo reservado a algún turco sensoal—pra establecer ideas xenerales despoixa d'un fondo coñecemento das ciencias—isa Física que tod'o mais saben dúcia e meia d'europeos—A. N. R. F. publica unha das cartas: frances sólido e rabelesiano cando marmura cousas de salón; un grande amor d'home maduro, moita gala d'amizades. Foi a época dos tempos á amizade: redondos, colunata, sentenza platónica. Os homes de letras eran xa un partido. — «Grim é tan desgrazado com'as pedras. Afoga sua doer no curazón. Perde a saúde. Váise volvendo ceguño... Chegou ó campo da Briche (*cher M.^a d'Epiny*): con que lediza nos abrazamos. Eu biquei, non teñades celos, sí, coma si foran os vossos, eu biquei cen veces istos ollos tan fermosos n'os qu'eu atopaba dinantes a severidade do ceo, e que aixiña morrerán». Cumpre leer istas cartas paralelamente a algunhas páxinas das «*Confesiós*» unha serán mollada do Abril, na casa, con moitos folgos pra pensar un tempo d'orixes da sensibilidade moderna.

O TRUNFO DA XEOMETRÍA.

Luc Durtain escribe a súa curta novela rusa. Millor, un sufinco pra eisaltar puntos de vista. O héroe, un rico—despoixa purificado pol-a revolución—fai a pelerinaxe de Exipto. As pirámides, os obeliscos, etcétera fáñlle sentir a presenza do «home moderno, aitivo e lóxico... xa o principio d'ista civilización ocidental, tan confiada». A mesma idea de Wörringer: nada de misterio; Egipto os E. E. U. U. da Antiguidade. Mais o deserto sempre foi mal conselleiro. Esquematiza desmariado. E agora parece

que n'outro tempo, o tempo do Rey Serpente, o deserto d'hoje era torrón ben amolecido pol-as chuvias, con verdecentes fondas de arboredos e colleitas. Preto do oasis de Kufra os eisproradores estudaron un cocodrilo nilótico, pequenino e dexenerado, cheo de sabencia e d'un aspeito tan literario como a Atlantida de Pierre Benoit.

PSICOLOXÍA E METAFÍSICA.

ISTE libro «*Les puissances de l'abstraction*» de F. Paulhau, honra a nova filosofía francesa. Non se contenta con especializar

na psicoloxía: tira d'ela eispricaciós do mundo. Entre moitas unha fermosa teoría da obra de arte: non é sementes unidade formal sinón unha totalidade de contido no que a vida soilo proporciona fragmentos, pondo o espírito toda a virtualidade. Teoría parella da esposta por Ramuz nos «*Remarques*» (4 caderno): o novelista difícil di que na obra d'arte n'hai dificultades de natureza, nin de elaboración e preparación. Soilo valen as cousas que viven no espírito do autor. Cánd'un autor fala das dificultades vencidas pódese pensar que é un autor que deixou de sêlo.

LIBROS

ELEMENTOS DE METODOLOGÍA DE LA HISTORIA

por VICENTE RISCO, un volume de 238 páxinas e un epílogo, A Cruña, NÓS 1928

Non somos nós os chamados a facer a crítica do libro derradeiro de Risco. Il sojlo, váise abrindo camiño en todol-os circos culturais interesados nos problemas da Historia; il soilo, ceibe pol-o mundo di quen é.

Unha grande parte da labouira profesoral do autor, e as suas fortes meditacións encol do tema orgaizanse n'iste libro onde n'hai liña que non conteña unha enseñanza. Preciso, enteirado, vigoroso, certo, sin entripados de pallabarro nin xeneralizacións inúteis, o libro de Risco podería ser, escrito en alemán un admirabile «Grundris» da materia, escrito pol-o Risco, tén, ademais, un sintético desenrolo de moitos problemas que fuxen da sinxeleza do tído. O autor non se reduce a escoller e artellar, sinón que recreando a materia préstalle o valor da personalidade esperimentada e orixinal.

Querendo ser un libro d'enseño pr'os estudantes das normales será aixiña un libro de cabeceira pra tod'a caste d'estudiosos. Pois ademais de ensinar con tino, preciseon, modernidade e outa concencia escrupulosa,

franquea moitas portas o pensamento e a investigación. Será por moitos anos un libro crásco na enseñanza. Os estudantes da Universidade poden confiarse n'il coma n'un mestre seguro. Todol-os leutores atoparán, úns iniceación espertadora de vocacións, outros confirmación e renovación dos seus puntos de vista, todos un amigo e un compañeiro o que é preciso acodir pois aforra a precura de mil cousas dispersas en outros libros i-en poucas tan completamente tratadas. Non dicimos outra palabra d'il pois pra crítico coma mereze sementes hai un camiño: citar todol-os capítolos e dar unha idea d'eles, cousas que nin quer a modestia do autor nin o consinte o espazo.

O libro limpamente editado por NÓS, con formato e tipo europeo vai procrando por todol-os escaparates da terra e de fora d'ela a maxistral valor do Risco. Embora a inteitualidade e pr'o autor unha aperta de todo corazón.

R. O. P.

EL PAZO DE LEBRE, por ALVARO DE LAS CASAS, Madrid, C.^a Ibero-Americana de Publicaciones, 1929.

ALVARO de las Casas é un home d'unha actividade pouco común. Non somentes dirixe con acerto a Biblioteca de Estudios Gallegos, que publica a «Compañía ibero-americana de publicacións», e que ven de sacar o seu terceiro volume, do que no seu día nos ocuparemos, senon que ademais do labor docente, aínda lle queda tempo pra escribir libros que veñen un atrás do outro, con poucos intervalos, e sobre ben variados asuntos. Dos derradeiros, *Dos días en Orense* e *Antoloxía de la lírica gallega*, xa teñen coñecencia os lectores de NÓS. Agora é unha novela o que nos ofrece: *El pazo de Lebre*, e non ha tardar moito en saír, na editorial NÓS unha obra de teatro poético: *A morte de Lord Statiler*.

El pazo de Lebre é unha novela de acción, na que se evoca a vida de Galiza, de España e de Portugal a mediados do século XIX. Relátase n'ela, con gran variedade de esceas e de ambientes, pintados e descritos c'unha particular estilización o tráxico fado d'un fidalgo galego, Don Fernando de Sotomayor, a quen un drama familiar desfai a vida, deica entón adicada á azarosa políptica da España d'aquél tempo, na que todos eran trunfos pra él, namentras o seu pai, retirado n'un vello pazo da montana d'Ourense, adica seu esforzo a soster o rango e a honra da casa, cuíus tradicións venera con culto de verdadeiro señor.

Ademais d'esta historia, referida con sobria intensidade, hai na novela de Alvaro de las Casas o interese pintoresco dos viaxes, das esceas, da intervención de moitos persoaxes coñecidos da políptica, das letras e da sociedade d'aquél tempo, o qual todo está tratado n'un estilo familiar e corrente, que fai a novela accesíbel a toda caste de lectores. MONIFATES (teatro), FARSADAS (teatro) COXEGAS E MOXETES, por XAVIER PRADO (LAMEIRO), Orense, 1928.

UNHA colección das obras de teatro de Xavier Prado era cousa que todos agardabamos. A demanda d'elas era grande; onde queira que un agrupamento d'afeizoados á escea quería facer algo de teatro galego, o primeiro que buscaba era de cote unha obra do Lameiro. E as obras do Lameiro, despois de percorreren triunfalmente os teatros de Galiza e moitos d'afora, ficaban inéditas ou circulaban en copias manuscritas. Agora por fin, xa as temos imprentadas en dous volumes de máis de dúascentas páxinas cada un.

O primeiro, *Monifates*, contén: *Almas*

sinxelas, *Tratos*, *Luis de Castromouro*, *A retirada de Napoleón*, *Todo ten goberno*, *Un home de sorte* e *O cego d'a Xestosa*. No segundo, *Farsadas*, atopamos: *Os trasacordos de Mingos*, *Soledá*, *Vida Vilega*, *Marta*, *N-a corredoira*, *Estebino* e *Marzadas*. Obras humorísticas, obras satíricas, obras sentimentais, todas elas ouservadas na realidade da vida, c'un don especial que ten o Lameiro pra ver as cousas qu'il quer ouservar. As preciosas calidades de realismo, humorismo fino, fonda coñecencia da psicoloxía labrega, da expresión aldeán, da lingoa e dos seus recursos, a bondadosa comprensión do pobo, a gracia natural, o doce sentimento que fan do Xavier Prado o noso millor escritor costumbrista d'hoje en día, áchanse aínda avaliadas, cando escribe pr'o teatro, pol-o ben que se decata das posibilidades actuais da escea galega e o ben que se sabe adaptar a elas. O Lameiro pensa que «non pode haber máis teatro netamente galego que o teatro do agro y-o hestórico», cousa que —apesares de seren tamén os camiños que leva o teatro irlandés moderno— pode ser discutida, mais que algo de razón debe ter, próba-no os éxitos que leva tido, próba-o ben que atinou cos gustos do noso público, e sabido é que no teatro, o público é o que manda. Ademais, o Lameiro non lle pide ó teatro galego máis do que hoxe pode realmente dar, e por iso total-as suas obras son de doada realización na escea.

Cóxegas e Moxetes é unha nova colección de poesías—algunha d'elas fora xa publicada en NÓS—que fan boa compañía ás de *A carón do lume*, do que a segunda edición vai tamén aparecer aíxíña. O parentesco literario do Lameiro con Lamas Carvaxal é cousa que xa se ten feito notar moitas veces. É inevitábele a lembranza, anque somentes co Carvaxal costumbrista, descriptivo. Non acontece igual no puramente lírico e subxectivo; eiquí, o Lamas tiña unha desespranza, unha tristura de corazón esgazado, que non aparecía nos versos do Lameiro, que é máis donda, máis soavemente sentimental. É que o Lamas era un romántico, e o Lameiro non é xa un romántico, senón fundamentalmente, un realista, que ademais desbota espresamente toda moda, todo preciosismo, todo superrealismo. Atense á emoción primeira da natureza e da vida humana, na que sabe atopar tamén a súa tenra dozura.

Cóxegas e Moxetes leva un prólogo atinado de José Adrio Menéndez.

CANTIGAS E VERBAS AO AR, por XULIO SIGÜENZA, Cruña, NÓS, 1928.

Os nosos lectores coñecen xa algúns poemas novos de Xulio Sigüenza, unha das intelixencias máis despertas e un dos máis rexos

leitadores do galeguismo ultramarino. Non hai moitos meses tampouco que tivemos a ledicia de comentarmos eiquí mesmo outro libro seu en castelán, *La ruta aventurera*. Había alí verso de varias etapas, e pol-o tanto con difrentes diretrizes estéticas, embora animados da mesma y-alma. Os versos galegos d'agora son todos de feitura nova. Feitos cecais co-a lembranza d'Amado Carballo, a quen devotamente adica o libro, son porén outra cousa difrente dos do morto poeta. Sigüenza semella unha miga menos lírico (musical) e mais plástico (imaxinista). Johana de Ibarbourou, a delicada poetisa uruguaya, filla de galego e chea do espírito de Rosalía, que puxo ao libro do Sigüenza unhas fermosas e atinadas verbas limiares, anticipou o noso xuízo, cando pon: «Para Sigüenza, imaxineiro latino, o vento do inverno é un pegureiro; a noite é unha noiva enfeitada de branco; as estrelas nenas que van á escola levadas pol-a lua, anémica institutriz meio parva». É, com'ela di, a humanización e a zooloxización (cecais millor vivificación?) da natureza inteira, principiando pol-o ceo. O que foi de cote toda verdadeira poesía, e o que terá que ser sempre... Pode que se deshumanice a plástica —anque esa deshumanización seña inhumana— mais non ha pasar asina coa lírica. E menos no Sigüenza, que é fondamente humano, porque é galego, ou seña, home de humanidade orgánica, anémica, vital. O mesmo que dicir poeta. V. R.

HOMENAJE A D. CARMELO DE ECHEGARAY (Miscelánea de estudios referentes al País Vasco), San Sebastián, 1928.

ISTE libro en homaxe ó ilustre vasquista foi preparado pol-a Sociedade d'Estudios Vascos, por acordo da Diputación de Guipúzcoa, co-a cooperación das de Alava e Vizcaya. Componse de valiosos escritos, pra dar idea das quales damos eiquí o sumario:

Serapio de Mugica, *Los Gascones en Guipúzcoa*.—Telesforo de Aranzadi, *Españoles de ingenio y monigotes de superstición*.—Manuel Serrano y Sanz, *Un documento del obispo aragonés D. Antón*.—G. Olphe Galliard, *Les basques du pays de Labourd*.—N. Alonso Cortés, *Esteban de Garibay y el «Compendio Historial»*.—Fr. José Adrián de Lizarralde, O. F. M., *Valor histórico de la efígie de Ntra. Sra. de Iciar*.—Francesch Carreras y Candi, *Algunos mostres de lengua ibérica en territorio éuskar*.—J. C. de Guerra, *Algo de Heróldico*.—V. Dubarat, J. B. Daranatz, *La mort de Roland á Roncesvaux d'après quelques textes legen-*

dares.—Enrique de Eguren, *Nuevos datos acerca de la Prehistoria en Alava. El túmulo de Oiquina*.—Beatrice Quijada Cornish, *A Contribution to the study of the historical novels of Francisco Navarro Villoslada*.—Fr. Zacarías Martínez, O. S. A., *Semblanza de San Francisco Javier*.—J. Miguel de Barandiarán, *Mari, o el genio de las montañas*.—Luis M.ª de Uriarte Lebario, *La vinculación en Oñate*.—P. Miguel Cereza, *Iglesia de Santa María de Portugalete*.—Florenccio Amador Carrandi, *Documento interesante*.—A. Rubió y Lluch, *Conquista de Tebas por Juan de Urubia*.—Fr. Juan Ruiz de Larrinaga, *La tradición artística de la provincia franciscana de Cantabria*.—Julio Altadill, *De re geographico-historica. Vías y vestigios romanos en Navarra*.—C. C. Uhlenbeck, *Quelques observations sur le mot «ilargi»*.—Arturo Farinelli, *Petrarca e Laura*.—Miguel Artigas, *Notas para la Bibliografía del «Examen de Ingenios»*.—Apraiztar Odon, *Eusket-Oleritiyaren berezikat bat: Izadiyari deya mailasunezko olerki-asikeran*.—Dario de Arcitio, *Algunos pueblos de Castilla que tenían el Fuero de Vizcaya*.—Arturo Campion, *Reyes de Navarra en el destierro*.—H. Gavel, *Note sur le nom basque Cherbero*.—Adolfo Bonilla y San Martín, *Notas sobre dos leyes del Fuero de Navarra en relación con el «Amadís de Gaula»*.—Gregorio de Mújica, *Don Carmelo de Echeagaray*.

ENTRO CLAVO I-A FERRADURA
por ANTÓN GOY DIAZ, Lugo, 1928.

PEUQUENO folletoño subtidoado: *Contos e poemas do ferreiro Mocles*, no que alternan a prosa e o verso en misturanza. Son esceas da vida real da aldeia, nas que desfilan por diante do leitor tipos coñecidos, sendo todo referido en xeito humorístico e d'esprimetada sabencia de refrán. Libroño de costumbria feito na moda do outro século, anque hai n-il un senso de paisaxe que non é d'aquil tempo, senón do noso, e que atira ao autor mais car'a nós, coma se vé en *Den da Pena da Rapadoira*. De todos modos, o autor escribe ben soltamente e con bon senso. Adiante, pois.

REVISTAS

A NOSA TERRA, 1.º Marzal, 1929.

SUMARIO: *Ao decorrel-os días*.—*Con ferreiras e pandeiro*, por Damil. — *A bordo do «Arlanza»*, por Corona González. — *Himno da arbre froital* (trad. de Maragall) por Xosé Iglesias Roura. — *Con sentimento*, por Millo-

bre Pinto.—*Dóas*, por Antón Goy Díaz.—*O sentimento nacionalista e o Internazionalismo*, por Ramón Villar Ponte.—*Academia Gallega. Ingreso de Vicente Risco*.—*O Carmelo do Cordillo*, por Antón Fraguas Fraguas.—*Unha galega exemplar*.—*Follas novas*.

BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA, Cruña, 1.º Febrero, 1929.

SUMARIO: *El R. P. Celestino García Romero*, por Félix Estrada Catoyra.—Ríos gallegos: *El Jullas o Ezaro*, por Heliodoro Gallego Armesto.—*El escudo de Ribadeo*, por F. Lanza Alvarez.—*Memoria acerca de la imprenta y el periodismo en la provincia de Orense*, por Eugenio Carré Aldao.—*Sección oficial*.—*Noticias*.—*Colección de documentos históricos*.

PORTVCALE, Porto, núm. 6.

SUMARIO: *As Galderias*, por Brito Camacho.—*Duas palavras sobre metaforismo sinestésico*.—*Português Prático*.—*Pouquinho-Pinguchinho*, por Claudio Basto.—*As Prêças*, por Ferreira Soares.—*Soneto*, por Nunes Claro.—*As tinhas na tradição popular e na literatura portuguesa*, por A. Lima Cameiro.—*Subsídios para o estudo das conseqüências da analogia em português*, por Rodrigo de Sá Nogueira.—*Inéditos e autógrafos*, por Claudio Basto.—*Varia*.—*In memoriam* (Magalhães Lima e H. Sudermann).—*Bibliografia*.—*Novidades*.—*Bes et Verba*.

Janeiro-Fevereiro 1929.

SUMARIO: *Cartas de Amor*, por J. Leite de Vasconcelos.—*Um retrato e uma carta de Ramalho Ortigão*, por Claudio Basto.—*Dificuldades do Dr. Velasco de Gouveia para ser desembargador da Casa da Suplicação*, por Antonio Baião.—*Epigrafia Portuguesa*, por Pedro Vitorino.—*A Lareira*, por Ferreira Soares.—*A Estação Asturienense de Areosa—Viana-do-Castelo*, por Abel Viana.—*Vasco Fernandes o «Grão-Vasco»*, por Maximiano Aragão.—*Varia: Gotthold Ephaim Lessing*, por Providencia Costa.—*De uma carta de namoro*, por M. Cardoso Martha.—*Um retrato do 1.º Conde de Amarante da autoria do celebre pintor espanhol Goya*, por Henrique de Campos Ferreira Lima.—*Português prático*, por Claudio Basto.—*Nota ao artigo «Cartas de Amor»* por J. Leite de Vasconcelos.—*In memoriam: Ju-*

lio de Vilhena, por Claudio Basto.—*Gente de casa: Joaquin de Vasconcelos*, por A. C. Pires de Lima.—*Bibliografia*, por P. V., A. Supião de Carvalho e C. B.—*Novidades*.—*Leilões de livros*.—*Res et Verba*.

Anuncia as obras que ten no prelo a Empresa NÓS, as Semanas Galega e Portuguesa e da conta da iniciativa de celebrar o centenario do nacemento de Rosalía e Murguía—debido, como se sabe, á iniciativa do noso compañeiro A. Villar Ponte— e indica tamén a idea que o *Portucale* ten de fazer, en tempo oportuno, unha esposición do Libro Galego.

Nas follas d'anuncio, ten a xentileza que moito agradecemos de inserir os de N. S., *A Nosa Terra* e as edicións de NÓS.

BROTÉRIA, Porto, Janeiro, 1929.

SUMARIO: *O traballo en función da Idea Religiosa*, por Luis Gonzaga Cabral.—*Trasmigração e reencarnação*, por Raul Machado.—*Fronteira portuguesa no sec. XII*, por Juiz G. de Azevedo.—*A Coleção «Veritas»*, por Paulo Durão Alves.—*Da mecânica relativista à mecânica ondulatoria*, por Perez del Pulgar.—*Causas matrimoniais*, por E. Jombart.—*Crónica do Movimento Religioso*, por E. J.—*Revista de Revistas*.—*Notas bibliográficas*.—*Obras recebidas na Redacção*.—*Efemérides*.

Febrero 1929.

SUMARIO: *Sociólogo e Industrial Católico*, por Paulo Durão Alves.—*Trasmigração e reencarnação*, por Raul Machado.—*Fronteira portuguesa no sec. XII*, por Luis G. de Azevedo.—*A Aviação em 1928*, por M. Pizarro de Portocarrero.—*A Premiação de Estocolmo*, por Paulo Durão Alves.—*A obrigação das rubricas*, por L. Honoré.—*Crónica do Movimento Religioso*.—*Notas e factos*, por Dionel.—*Subsídios para o Vocabulário Português*, por J. Serafim Gomes.—*Revista de revistas*.—*Notas bibliográficas*.—*Obras recebidas na Redacção*.—*Efemérides*.

Março 1929.

SUMARIO: *Un Medium na Sorbona*, por Raul Machado.—*Romance para todos?*, por Paulo Durão Alves.—*A antiguidade do homem*, por Eugenio Jalhay.—*Novo sistema do Termo-regulador*, por Joaquim Redin.—*A margem da Jerarquia?*, por J. Creusen.—*Subsídios para o Vocabulário Português*, por J. Serafim Gomes.—*Revista de revistas*.—*Notas bibliográficas*.—*Obras recebidas na Redacção*.—*Efemérides*.

LA FIERA LETTERARIA,
Milano, ns. 5 a 10, ano V.

INTERESANTÍSSIMA publicazón literaria, un pouco pol-o estilo (cecais principalmente pol-o feito de diario que ten) de *Les Nouvelles littéraires* de París e de *La Gaceta literaria* de Madrid, anque mais nacional que calquera das dúas, que ten unha posizón relevante no mais adiantado movemento das letras italianas de hoxe en día.

Leendo *La fiera letteraria*ponse un en comunicación co-esta que xa van chamando a *quarta Italia*, movimentada e nervosa, na precara ardente de si mesma. Houbo un tempo no que a Hespaña inteira estivo pendente da Italia, e lía con afán os homes do *risorgimento*. Foi d'aquela cando en Galiza se lían tamén os escritores italiáns. Os libros italiáns tiñan un posto de honra na biblioteca de Pondal. Despois d'aquello, a influencia francesa—os románticos, os parnasianos, os naturalistas, o curioso, abigarrado e espréndido *fin de siècle*, co decadentismo e o simbolismo,—a importazón das literaturas nórdicas, scandinava e rusa, etcétera, desviou a atenzón da Italia, da que soilo viñan as derradeiras voces de Carducci e a brillante sonería de D'Annunzio. O demais éranos descoñecido (salvo, derradeiramente, os futuristas). Ficaba entre nós algún afeizoado ás letras italiáns, coma o noso compañeiro Antón Lousada Diéguez, gran lector de Fogazzaro, e tradutor en galego d'algús poemas de Leopardi.

Por isto todo, a Italia literaria de hoxe ha ser pr'os mais de nós, unha sorpresa. E con seguranza que pra case todos, ha resultar moito mais dino d'intrés e d'estudo do que s'imaxinaban. Aínda hoxe hai entre nós e ten que haber unha certa desconfianza contra da Italia de hoxe debida os maus ollos con que se mira o fascismo, o qual, ademais, ollado de lonxe, semella outra cousa moi diferente do que cecais é s'un a olla de perto. O mesmo qu'o comunismo ruso.

Unha boa ollada en col do que hoxe acontece en Italia no terreo do espírito, díceo no número do 17 Febreiro da *Fiera* o artigo *La gioventù de oggi*, que remata un inquérito feito no profesorado universitar e das escolas superiores. Concuire que a mocidade italiana de hoxe posée: «un mais alto sentimento da dinidade nacional, unha meirande coñecencia da vida e un mais vivo senso realístico», e si ten menos inqueda, menos curiosidade intelectual e pol-o tanto escaso gosto pol-a ciencia pura, a filosofía e a arte—defeitos pol-o demais de toda a mocidade do mundo oucidental—tamén en troques está ceibe do escepticismo, do pesimismo, do cosmopolitismo, etc.

La Fiera letteraria, ademais dos artigos notábeles que enchen as primeiras páxinas (ten oito), traí sempre seizón adicadas ás belas artes, ó teatro, ós libros da semán, ás novidades bibliográficas e mercado d'edizóns antigas, a literaturas estranxeiras, crónica centífeca, filosófica, etc. Isto todo fai d'ela unha fonte informativa de moito valor.

No número do 24 Marzo e na seizón *Nord-Sud*, e baixo a rúbrica: *Un romanzo galego*, o Dr. Giacomo Prampolini insere unha garimosa apreciación de *O porco de pé*, de Vicente Risco, e do *Diccionario galego-castelán*, de Leandro Carré.

LE CRI DES PEUPLES.

Os números de Febreiro e Marzo d'ista revista adicada a defender os dereitos inmorredoiros dos pobos e das minoridás nazonales, conteñen impresoantes perspectivas, feitos espresivos, estudos e lembranzas sobre o verdadeiro mapa do mundo disfrazado no mapa político pol-os variados imperialismos. Destácanse entre outros os artigos *«Le Réveil de la Flandre»* por H. Brugmans, as respostas de Severine, Romain Rolland, Bernard Shaw, de Monzie, o Dr. Forel, Victor Marguerite, e Mgr. Van Noli antigo presidente do Consello de Albania sobre a cuestión de Yugoslavia, *«Un mariage de raison»* por Ilya Eherenbourg e... teríamos que citar todol-os artigos e total-as notas pois todas son intresantes e suxestivas pr'os que sinten a grandeza dos nazonalismos.

SEARA NOVA, número 139.

SUMARIO: *Factos e documentos.*—O Algarve na «*Guía de Portugal*» (*Cartas a Fernandes Lopes*), por Raúl Proença.—O cacau de S. Tomé, por A. Chaves de Almeida.—*Dissertação discutida*, por J. Santa-Rita.—*Monumentos e estátuas da capital*, por Paulino Montez.—*Um soneto de Tagore, tradución*.

Número 140.

SUMARIO: *Factos e documentos.*—*Cartas do Brasil. Um português ilustre*, por Sarmiento Pimentel.—*A Ilha verde e vermelha de Timor*, por Alberto Osório de Castro.—*«Renascimento musical»*. Uma conferência no teatro de Gimnástico, por Antonio Bastos Guerra.—*Caillaux, «cabeça de turco»*, por David Ferreira.

Imp. NÓS, Real, 36-1.ª A CRUÑA

P A R D O

ÓPTICO CENTÍFICO

Preguntoiro, 32
SANTIAGO

San Andrés, 50
A CRUÑA

CASA EISCRUSIVAMENTE ADICADA A ÓPTICA CENTÍFICA

FOTOGRAFADO

Si quer qu-os seus fotografados sexan o mais perfecto posibres, convenlle envialos aos

Talleres de fotografado ESPASA-CALPE S. A.

Rios Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

Axiña aparecerá

o segundo libro de

C O U S A S

por CASTELAO.

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono 28

OURENSE

NÓS, Publicacións Galegas e Imprenta Real 36-1.º A Cruña.

Si ainda non ten as nosas produccions pdaas axiña
e contribuirá ô rexurdir cultural de Galicia.

ESTENO, por Xosé Lesta Meis.	3'50 pesetas.
HISTORIA SINTÉTICA DE GALICIA, por Ramón Villar Ponte.	5'00 "
GRABADOS EN LINOLEUM, por Xaime Prada.	2'50 "
A TOLA DE SOBRÁN, por Farruco Porto Rey.	0'80 "
TRIPTICO TEATRAL, por Antón Villar Ponte.	3'00 "
A FIESTA VALDEIRA, por Rafael Dieste.	2'50 "
DOCTRINA NAZONALISTA, por Ramón Villar Ponte.	2'50 "
OS CAMIÑOS DA VIDA (novela en tres partes), por Ramón Otero Pedrayo.	
OS SEÑORES DA TERRA (1.ª parte).	2'50 "
A MAORAZGA (2.ª parte).	2'00 "
O ESTUDANTE (3.ª parte).	2'50 "
DE CATRO A CATRO, poemas por Manuel Antonio.	1'50 "
O PORCO DE PÉ, novela por Vicente Risco.	3'00 "
MARIA ROSA, comedia por Gonzalo López Abente.	1'20 "
CANTIGAS E VERBAS AO AR, poesías de Sigüenza.	2'00 "
DE MIN PRA VÓS, contos populares por Ricardo Carballal.	1'00 "
O BUFÓN D'EL REI, drama por Vicente Risco.	0'80 "
O GALO, poesías de Amado Carballo.	3'00 "
SEGUNDO LIBRO DE COUSAS, por Castelao.	3'00 "
A VOLTA DO BERGANTIÑAN, por Xesús San-Luis Romero.	0'50 "
ROMANCES GALEGOS, por E. Blanco Amor.	4'00 "
A LAGARADA, por Ramón Otero Pedrayo.	0'80 "

PORTUCALE

REVISTA ILUSTRADA BIMESTRAL
DE CULTURA LITERÁRIA, SCIENTÍFICA E ARTÍSTICA

Estuda a Terra, o Povo, e a Lingua de Portugal

Bibliografía portuguesa e estranjeira

Directores:

AUGUSTO MARTINS, CLAUDIO BASTO
& PEDRO VITORINO

Colaboración dos melhores Escritores portugueses

Assinatura anual:

Portugal continental e insular, 15 escudos.

Colónias portuguesas, 25 escudos.

Brasil, 10 pesos 000 réis.

Outros Países, 6 chelíns.

Redacción e Administración:

R. dos Mártires da Liberdade, 178

Pôrto (Portugal).

Edicións de MARANUS

Rua dos Mártires da Liberdade, 178

PORTO

Norton de Matos—A Provincia de Angola	30 esc.
Wenceslau de Moraes—Relance da História do Japão.	12 "
Ezequiel de Campos—Política.	10 "
Carlos Parreira—Ex-Votos.	10 "
João T. de Vasconcelos—Memórias dum caçador de elefantes.	10 "
Branca Lopes Martins—Contos para crianças (ilustrados).	8 "
Claudio Basto—Foi Eça de Queirós um plagiarista?	15 "
Claudio Basto—A Linguagem de Camilo.	15 "
—O Doutor Diabo.	5 "
Pina de Moraes—Ao Parapeito.	10 "
Leonardo Coimbra—O problema da Educação Nacional.	2,5 "
—S. Francisco de Assis.	5 "
—Notas sobre a Abstracção Científica e o Slogismo.	5 "
Augusto Martins e Marques Teixeira—Tábua de logaritmos (a cinco decimais).	18 "
Augusto Martins—Elementos de Aritmética (1.ª e 2.ª classes).	10 "
—Elementos de Algebra (3.ª classe).	8 "
—Elementos de Algebra (3.ª, 4.ª e 5.ª classes).	18 "
—A Matemática.	10 "
—Trigonometria plana.	10 "
—Liceu Feminino do Porto.	5 "
Lidia Seifutina—Caminhantes.	8 "
A. C. Pires de Lima—Canção Popular de Vila-Real.	6 "
Leão Martins—Lá diz o ditado...	3 "
Visconde de Vila-Moura—Entre Mortos.	6 "

Pidan o catálogo ilustrado

A hixiene dos nenos

é a garantía da súa saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que ás súas altas calidades meiciñás xunta toda a finura e perfume d'un xabón de tocador.

Contribúe ó perfecto desenvolvemento das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitismo.

**JABÓN
LA TOJA**
ÚNICO EN EL MUNDO

ELIZ

O Xabón da Toxa
é o mellor.

Honra á Galicia no
mundo enteiro

AGUAS DE
MONDARIZ
 FUENTES DE GÁNDARA Y TRONCOSO
 Propiedad de los Sres. Hijos de Peinador

Véndese en todas-as
 Boticas, Drogueirías
 Hotels,
 Depósitos d'augas
 minerás,
 Restaurants e
 vagós-camas de
 todol-os três

As mais indicadas en casos
 de artitrismo, desnutrizón, diabetes,
 obesidades diversas, doenzas do
 aparello dixestivo, anemia
 e neurastenia

Riquisma auga de mesa

gaseada naturalmente.

MONDARIZ - BALNEARIO

a 35 kilómetros de Vigo